

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Directorivm Inqvisitorvm F. Nicolai Eymerici Ordinis
Prædicatorum**

Nicolaus <Eymericus>

Venetiis, 1607

De Primo Modo procedendi in causa fidei per accusationem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13589

Inquisitorum cum Commentarijs.

413

De modo recipiendi denuntiationes.

QVOD si infra terminum ad reuelandum hęreticos, credentes, fautores, &c. omnibus generiter assignatum, aliqui paruerint & cōparuerint, volentes contra aliquos aliqua ad fidem pertinētia Inquisitor intumare, recipiat Inquisitor de nuntiationes huiusmodi judicialiter. Et si forsitan multi denuntiatores, vel reuelatos aduenient infra terminum assignatū, vt nō possint omnium denuntiationes judicialiter recipi, ne vnu alium impediatur, habeat Inquisitor semper vnu librum + paruum, per diecēses distinctū, in quo scribat omnes, quae fiant sibi denuntiationes, & nomina denuntiantum, & nomina testium productorum, & vicū & locū vbi morātur: quem librum teneat secrete, ne ab aliis videatur, & non mina denuntiantum reuelentur, & periculum illis immineat. Et in isto libro scribat etiam de manu sua ipse Inquisitor, per modum memoriais, omnes denuntiationes, & omnia nomina de nuntiantum & denuntiatorum, ac etiam testium interrogandorum, quae fiant sibi infra dictum terminum generalem ad denuntiandum omnibus assignatum per modum, qui sequitur.

Forma scribendi dicta testium per modum memorialis.

De tali diecēsi. Talis de tali loco, qui moratur in tali vico, & vtitur tali arte, vel est mercator, vel huicmodi, deponit contra talem, qui moratur in tali loco, & in tali vico, & vtitur tali arte, quod dixit ac asseruit, quod in facramento altaris non est veraciter Corpus Christi, vel simile.

Interrogetur talis, qui moratur in tali loco, & tali vico, & habet tale officium; & etiā interrogeatur talis, qui moratur in tali loco & tali vico, & habet talem artem, & sic de alijs.

Ex alia diecēsi. Talis de tali loco, qui moratur in tali loco, & tali vico, & vtitur tali arte, deponit quod talis de tali loco, qui moratur in tali vico, & vtitur tali arte, dixit vel fecit talia contra fidē.

Interrogetur tales, qui morantur in talibus locis, & talibus vicis, & vtuntur talibus artibus.

Tempore gratiae elapsō quid agendum.

QVOD assignato generali termino iam elapsō, & delationibus scriptis in dicto libro per modum memorialis, Inquisitor diligenter delationes discurrat, ac prudenter aduertat, quae delationes habent maiorem apparentiam veritatis, & quae stima sunt grauiora, & fidēi magis periculosa, & vbi maius periculum fidei videtur imminenter, ibi incipiat inquirere, citando illum, qui deuilit, seu reuelavit, & medio iuramento informet se de facto, vt diligentius poterit, si habet apparentiam veritatis: *Quod si inuenientur veritatis apparentiam non habere, persuadeat; non tamen a libro suo delationem amoueat: nā quod vno die*

A seu tempore nō inuenientur, alio tempore reperiatur. ⁶⁶

Si autē apparuerit vel reperiatur habere apparentiam veritatis: tunc a cum sint tres modi procedendi ac processus incipiendi, ut habetur extra, de accusatiōne, & inquisitiōne. Qualiter, & quādo. Primus, per accusationem, quam praecedere debet charitatua monitio: Tertius, per inquisitionem, quam praecedere debet clamora insinuatione: informet se Inquisitor ē ipso deferente, an sit.

*Que eadum
a delatore
quo pacto
procedere ve
tio: informet se Inquisitor ē ipso deferente, an sit.*

B & vult esse accusator, & procedere per modum accusationis, informetur per Inquisitorē, quod oportet eum se inscribere ad talionis pœnam, declarando periculum, quod potest sibi imminere de accusatione, & inscriptione. Qui sic informatus, si dicat se velle accusare, & requirat procedi per modum accusationis, & instet fieri prout petrit, & formabitur processus per modū infra scriptum. Si autem dicat se nolle accusare (ut communiter sit) sed denūtiare, & hoc metu incursum pœnae excommunicationis latet per eundem Inquisitorē de reuelando talia ad fidem pertinētia infra terminum assignatum: & quod alias non vult facere partem (ut est cōmūnis cursus)

C tunc formabitur processus per modum infra scriptum. Si autem non vult accusare, nec denuntiare proprie, sed dicit infamā esse talem, & sic q̄ Inquisitor informet se de fama, & si vult inquirat, tunc formabitur processus per modum aliū infra scriptū. de quibus tribus modis processum incipiendi in causa fidei agitur, ut sequitur.

COMMENT. XIII.

Tunc cum sint tres modi procedendi ac processus incipiendi, &c.] De his etiam procedatur Campegius ad Zanchinū c. 9. in principio. c. & Tā bīensis in sum. verbo, inquisitor. §. 11. m. 12. Syl-

D uester verbo, heresis. 2. §. 8. Carrerius tract. de heretic. num. 105. Gondissalvus de herē. q. 10. num. 1. & alijs addunt multū quartum modum procedendi in delictis per viam exceptionis, ut indicat glossa in fidei fauorem. verbo, inquisitionis, de herē. lib. 6. & Carrerius, de herē. num. 104. item addunt quintum, per viam noriorū, de quo Gondissalvus & Campiegis præcitatū locis addunt tandem sextū per viam actionis, de plene Aegidius Bossius tit. de modo proceſſi di in delictis per viam actionis. In hoc sacro tribunali duo modi per viam denuntiationis, & inquisitionis sunt frequētissimi, ceteri satis inusitati, nō tamē cōtēndi, cū quādōq; alijs locis eis esse possit. cetera huic speciā in sequētib. explicabuntur copioſe.

De primo modo procedendi in causa fidei per Accusationem.

PRIMVS modus procedendi & processum incipiendi in causa fidei est per modum accusationis, & est quando aliquis accusat aliquem de crimine heresie vel fautoriae, & hoc corā Inquisitore offerendo illud se probaturum, & infra-

bit

bit se ad penam talionis, nisi probet, hoc est, quod plectatur illa pena, si deficit in probatione, qua proponitur accusatus si probaretur. Et attendat Inquisitor, quod istum modum procedendi non libenter admittat, cum quia non est in causa fidei visus talionis: quia est accusanti multum periculosus; cum quia est in ultimis litigiosus. Vbi autem accusator instet & requirat, Inquisitor acquiescat, & dicat accusanti, quod accusationem porrigit in scriptis. Quo factō ipse Inquisitor pcedat non ex officio, sed ad instantiam partis, & habito notario publico, & duabus perlornis religiosis, si convenienter potest, vel saltem duabus honestissimi assentibus, iuxta c. Ut officium, incipiat processum, & scribat notarius per modū qui sequitur.

IN nomine Domini, Amen. Anno a Nativitate Domini tali die tali mēfis, in praesentia mei notarij & testium infra scriptorum. Talis, de tali loco & die ecclesie talis, comparuit personaliter in tali loco corā Venerabili & religioso viro domino fratre N. ordinis talis, magistro in Theologia, ac in terris & dominio talis domini Inquisitore heretica prauitatis a sancta Sede Apostolica specialiter delegato; & obtulit eidē C domino Inquisitori quandam cedulam accusatoriam tenoris sequentis. Coram uobis, &c. Inferratur tota: Qua inserta sequitur sic paulo infra: Ata sunt hæc anno, die, mense, & loco predictis, in praesentia talium testium ad hæc vocatorum, & rogatorum, & mei talis notarii publici, talis loci, & etiam scriptoris facit officij inquisitionis, seu domini Inquisitoris.

COMMENT. XIII.

Num. 67. **E**t inscribit se ad penam talionis, nisi pro bet,] Talio in legibus 12. tabularum, ut ait Talionis p̄x. Festus lib. 18. parem vindictam significat, verba na quid.

D legis referunt Gellius lib. 20. cap. 1. noctium Attic. Accusans instit. de iniurijs. §. pena autem, verbo, talio erat, vocat similitudinem supplicij. Isidorus lib. 3. etymolog. capit. 25. talionem similitudinem r̄i dicit & esse dicit, ut taliter quis patiatur ac fecit: hi ius; pena meminit ius diuinum Exodi c. 21. & Mat. 5. Ius canonicum in c. licet Heli. de simo. ca lumniator. 2. q. 2. e. quisquis. 2. q. 8. c. de crimine. 25 quæstio. 3. cap. b. & imago. 33. quæst. 3. & alibi sa pes. & ius ciuile passim in dicto §. pena autem, instit. de iniurijs. l. vlt. C. de accusatio. l. leuia. ff. de accusatio. l. tutor. ff. de his quibus ut indig. l. 2. C. de falsa mon. l. fi. C. de sepul. violato. & his locis plenissime interpretes. Beatus Thomas 2. 2. q. 68. art. 4. Sotus lib. 5. de iustitia & iure. q. 5. art. 4. & Ferdinandus Vasquius lib. 1. controveriarum illust. ca. 24. nume. 16.

His positis quæstio est hic grauissima: An hodie talionis pena locum habeat: ac primum quidē hic mihi est obseruandum, bisfariam posse quæstionem hæc tractari, primo in accusatore, secundo in testibus, de cuius latore.

An hodie loc. cus sit peccatum in accu- talionis in ac- cuseatore. hoc postremo nihil nunc dicam, acturus de ea diffi- cultate plene infra, super quæstio. 73. Alterū caput est tractandū: An in accusatore talio vñdicet sibi locum, & prima fronte dicendum videtur, accusa-

to rem in accusatione deficientem, hoc est, non probantem crimen, ad quod se probandum in iudicio obligavit, non esse subiectum pena talionis: quonia talio postremum iam diu abolita est, & sublate, re testantur communiter Doctores. Speculator tit. de accusa. §. 1. nu. 4. Joan. And. in additi. ad Spec. lat. ii. qui accusa, non pos. Gaudinus tract. de malef. tit. qui accusa, non pos. nu. 38. Salycetus in l. quicunx. n. 4. C. qui accusa, non pos. Hieronymus Giges tract. de criminis lese maiest. l. lib. 1. tit. qualiter in or

B mi. lese maiest. procedatur, quæst. 1. nu. 5. Comuni uias, lib. 2. vari. resolu. c. 9. num. 1. Bartolus in l. fi. cui. ff. de accusatio. quem sequuntur Angelus & Salycetus in ant. hen. sed nono iure, c. de adulto. & alijs quos referunt & sequuntur Petrus Duenas regula 27. incipiente: Accusans aliquem, tenet postremo Joannes Rojas in singularibus fiducie sing. 6. & Si mancas de cathol. instit. tit. 64. nn. 93. & alii prope infiniti, quos libens omittit. Potissimum autem ratio horum est, quoniam si pena talionis accusationibus infligeretur, non repenterentur facile qui vellet & easare: itaque crimina remanerent impunita, quod in maximum reipub. detrimentum verteretur.

Sed Iacobus de Arena vetustus & gravis iurisconsultus in l. vlt. C. de accusatio. quem referunt & sequuntur Joan. And. in c. excommunicamus, l. 2. si seruit, accusatorem in crimen heresis non probantem, etiam si velit penitere, non esse recipienda: cu speciale sit in crimen heresis, ut quis possit punire, non autem in alijs criminibus, quare sicut culminatiorem posse puniri: atque ita fuisse quodque pronuntiatum testatur prædictato loco idem Iacobus de Arena.

Ex his redditum valde dubia haec difficultas, in tanto quia ut certior tradamus, sit hoc primum axioma: In crimen heresis cum proceditur per viam accusacionis, non est necessarium, quod accusator se infra mittat ad penam talionis; nam et hoc in ceteris criminibus obtinere hodie fatentur prædictati, & tradit. præ ceteris Joannes Rojas, in dicto sing. 6. nu. 6. si quis ergo accusare velit, nec oportet quod se infraferat ad penam talionis, neque ad hoc est compellendus: quod si in probatione defecerit, acriter coercitus est arbitrio Inquisitoris: non tamen puniendus est pena talionis. l. in prauitatis. ff. ad Turpitud. gl. in c. tue. & verbo, effectum, de procurato. quod etiam tenet Convarrias & Joan. Rojas prædictatis locis.

E Sed quid si re vera se inscripsit, seu ad talionis penam se obligavit, ac deficiat in probatione; erit ne ea pena puniendus, quam reus excepturus esset si crimine forte vere probatum? & adhuc existimatius puniendum fore, nece est tradendus curia seculari, etiam si formalem heresim obiecisset reo, nece probasset. Primum, quia accusator minus noet quam testes, cum solus ipse non sufficiat ad communendum reum: rursum, quia hoc nusquam est in hoc tribunali consuetudine receptum, ut accusator pena talionis plectatur: postremo, ita videtur probare textus in cap. super his, de accusatio. his verbis: Ad extraordinariam penam, secundum arbitrii iudicis discreti, citra vinculum inscriptionis, elecxiens adstringendus, si defecerit in probando. hæc ibi.

Iam si reus in hoc crimine postquam coperit ac
cūsiare, desistere velit ab accusatione, abolitione pe-
titia, non facile audiendus est; quoniam hoc crimen
gravissimum est: multumque interest reipub. ut pu-
natur, in quo index non minus accusatorem, ad dos-
cenda que delitum, quam reum ad purganda que ne-
get, debet virgere, et optime sancinerunt. Impera-
tores in l. vlt. in fin. C. de abolitio, atque hoc ipsius cō-
fessi obseruandū in eo qui denuntiat, qui si dicat fal-
sose denuntiasse, aut quid simile, nō est facile audiē-
dus, nec forte cum delato, vel cū testibus cōuenenterit. 4

Atq; ex his intelliges qualiter sit iudicanda Ey-
merici doctrina paulo inferius nu. 7 i. titu. de moda
continuandi processum per accusationem. ibi, Inqui-
sitor consulat accusatori, &c.

Tandem accusatori conanti probare obiectū tri-
meris, & in probatione deficienti, tum præcipue pē-
na mīmēda erit, cum testimoniū produixerit; nā
tunc etiam alias penam talionis euitaret. Bal. apud
Specu. tit. de accusatio. in fine, refert Marsilius sin-
gulari, 47. incipit: In ore duorum. item si docue-
rit de eo criminē publicam fuisse famam, aut ab ani-
mis, & consanguineis delati, vel alijs personis fide-
digis audiūsse. Bar. in l. s. ff. de hære. institu. quod
est diligenter obseruandum.

b Vbi autem accusator instet, & requirat, &c.
Inquisitor acquiescat, & dicat accusanti, quod ac-
culationem porrigit in scriptis. Libellum accu-
satorum in scriptis proponendū docet Barto. in Ex-
traugan. ad reprimendum. verbo, per Inquisitionē
nu. 33. cuius opinionem sequitur, & communem vo-
cat Cardinalis in capi. 1. versicu. ponitur etiam 2.
quesit. 8. per textū ibi: Accusatorum personę nū-
quā recipiantur sine scripto, ceterum Salyctei
sententia præualuit, in l. penul. nu. 2. C. de accusa. af-
ferentis, validam esse accusationem, sine accusator
porrigat libellum in scriptis, siue verbalem rātum
querelam apud acta iudicis, quam tabellio redigat
in scriptis, & hanc Salyctei opinionem in praxi ob-
sernari tradit Iulius Clarus, li. 5. senten. §. ff. q. 12.
versicu. quero qua sit forma, quod esset etiam obser-
vandum in hoc tribunal, si per viam accusationis
ageretur, presertim cum in hoc criminē simpliciter
procedi possit. cap. fin. de hæret. lib. 6. nec propterea
summa iuris solemnitates sint necessario requiren-
tes, praeter ceteris tradit Bernardus Comensis in Lu-
terna verbo, litis contestatio.

Sed cum hodie accusantis persona raro admittatur, publicus est constitutus minister, quem vulgo
Fiscalē dicimus, qui personam accusatoris subit,
& reos accusat, nec se subscriptit ad penā talionis,
aut ad alias, quas falsi accusatores pati solent, qui
testibus habitis de criminē, & diligenter Inquisito-
re præcedet, & debitis informationibus, in hęc fer-
re verbale libellum accusatorum formare solet.

Ego Augustinus officij sacerdotissime Inqui-
sitionis Fiscalis, coram te Reuerendo In-
quisitore iudice delegato in causis fidei
contra hæreticā prauitatem, criminaliter ac-
cuso Martinū Lutherum, qui cum sit Chri-
stianus baptizatus, & velut talis apud om-
nes habitus, a fide catholica recessit, & ad

A pestifera hæresim Manichæorum, ac aliorum hæreticorum, talem videlicet, & talē
impie accessit, prædicans, scribens, compo-
nens, firmiterque afferens multa dogma-
ta hæretica, erronea, scandalosa, & valde
suspecta in approbationem, & laudē præ-
fatæ hæresis, & hæreticorum, quos velut
magistros imitatur.

Hæc est vulgaris forma, qua hodie Fiscalis vi-
tetur, de qua Spec. tit. de hære. in principio. Simancas,
de cathe. insti. tit. 4. nu. 11. Conradus Brunus, lib.

B 4. de hæret. c. 7. omnesque Criminalistæ. in suis pra-
etatis libellis. Milleus, f. 14. & 15. in c. de accusatio-
nis formula. Hieronymus Gigas trac. de criminē lo-
sa maiestatis, li. 1. tit. qualiter in crimi. la. se mai-
esta. procedatur, q. 2. ful. Clarus, in pract. crim. §. f.
q. 12. versi. quero qua sit forma, & alij.

In hoc libello criminā singula admissa Fiscalis
narrare debet, vt reus intelligat quibus sit respon-
sus delictis, vt se tuetur, non inā testiū, & quedā
alio circūstantiae commissi criminis omitūtur, ne
quid detrimenti testes patientur: quod si reus petat
edi sibi testimonia, nullo pacto audiendus est,
de quo dicemus copiosē infr. super q. 75. ubi est pro-
prius locus, unde intelliges quales circumstantiae da-
clarari reo possint, quales vero occultari.

iligo auctio
(auct. de Blayd)
1: in. n. 16.

Libellus ac-
cutorius
quid cōtine-
re debet.

D E secundo modo procedendi in causa fidei per De-
nuntiationem.

SECVNDVS modus procedendi, & pro 68
cessum incipiendi in causa fidei, est per modum
denuntiationis; & est quando aliquis denuntiat
aliquem de hæresi, vel fautoria, vel alijs ad fidē
pertinentibus ipsi Inquisitori, sine hoc q; offerat
se probaturum, nec vult facere partem; sed dicit,
q; denuntiat ratione sententia excommunicatio-
nis late per Inquisitorem contra non denuntia-
tes, vel alias denuntiat zelo fidei non faciens par-
tem & tūc a Inquisitor mādet sibi, q; det in scri-
ptis, vel saltē dicat in præsentiā testimoniū, & no-
tarij; & in tali cau procedat Inquisitor ex offi-
cio, & non ad instantiam partis.

Et hic est communis modus procedēdi, & vis-
tus in causa fidei, & tūc habito notario, & dua
bus personis religiosis, seu alias honestis (vt di-
ctum est supra) incipiat processum per modum,
qui sequitur.

IN nomine Domini amen. Anno a nativitate
Domini tali, die tali, de mense tali, in presen-
tia mei notarij, & testimoniū infra scriptorum; talis
de tali loco comparuit personaliter in tali loco,
coram honorabili, & religioso viro fratre N. in
territoriis ac dominio talis domini, Inquisitore hæ-
retica prauitatis a sancta sede Apostolica specialiter
delegato, & obtulit b eidem domino Inquisito-
ri cedula tenoris sequentis: Inservatur tota.

Si autem non denuntiauit scripto, nec cedu-
lam obtulit, sed tantum verbo, ponetur sic: Co-
paruit personaliter in tali loco corā honorabili,
& religioso, &cet. & denuntiauit eidem domino
Inquisitori, quod talis de tali loco, & diœcesis ta-
lis,